

CUPRINS

<i>Cuvânt introductiv</i>	7
1. Domeniul psihologiei comunicării	11
1.1. Perspective generale asupra comunicării	11
1.2. Discipline ale comunicării	15
1.3. Funcțiile comunicării	20
<i>Bibliografie</i>	23
2. Paradigme ale comunicării	24
2.1. Paradigma structurală	27
2.2. Paradigma tranzacțională	30
2.3. Paradigma relațională	33
2.4. Paradigma fenomenologică	38
<i>Bibliografie</i>	40
3. Personalitate și comunicare	41
3.1. Perspective intrapsihice asupra Eului	42
3.2. Perspective intersubiective asupra Eului	50
3.3. Personalitate și reacții de fond	52
3.4. Tip de personalitate și comunicare	53
3.5. Cultură și personalitate	56
<i>Bibliografie</i>	60
4. Forme ale comunicării	62
4.1. Comunicare paradoxală	62
4.1.1. Elemente ale teoriei grupurilor	67
4.1.2. Elementele ale teoriei tipurilor logice	73
4.1.3. Schimbarea fundamentală (paradoxală)	75
4.1.4. Tipuri de paradox	80
4.1.4.1. Injoncțiunea paradoxală	81
4.1.4.2. Previțiunea paradoxală	84
4.1.5. Terapeutică paradoxală în comunicare	86
4.2. Comunicarea defensivă	91
4.2.1. Perspectiva conștientă asupra defensei	92
4.2.2. Perspectiva inconștientă asupra defensei	94
4.2.3. Mecanisme de apărare	96

4.3. Comunicarea proiectivă	98
4.3.1. Conceptul de proiecție	98
4.3.2. Cultură și proiecție	100
4.3.3. Comunicarea simbolică	102
4.4. Comunicarea nonviolentă	105
4.4.1. Nevoie, frustrare, violență	105
4.4.2. Compasiunea de sine și de celălalt	106
4.4.3. Priza cu sine însuși – vulnerabilizarea	111
4.4.4. Exprimarea de sine nonviolentă	115
4.4.5. Observație și judecată	118
4.5. Comunicarea persuasivă	122
4.5.1. Persuasiune și putere	123
4.5.2. Factori ai persuasiunii	125
4.6. Negocierea	129
4.6.1. Poziții de negociere și atitudine de fond	130
4.6.2. Logică și afect	137
4.7. Comunicarea eficientă	140
4.7.1. Atitudini ineficiente	140
4.7.2. Inferioritate și comunicare	143
4.7.3. Ideal și comunicare	147
4.7.4. Poziția empatică	149
4.7.5. Autenticitate și încredere	152
4.7.6. Comunicarea terapeutică	156
4.7.7. Comunicarea cu sine	159
<i>Bibliografie</i>	163
5. Contexte fundamentale în comunicare	166
5.1. Comunicarea în cuplu	167
5.1.1. Cadru general – sine și alter	168
5.1.2. Alegerea partenerului	173
5.1.3. Dragoste și ideal	178
5.2. Comunicarea în grup/organizație	186
5.2.1. Lider și dinamică de grup	188
5.2.2. Perspectiva intrapsihică asupra grupului	193
<i>Bibliografie</i>	196

CUVÂNT INTRODUCATIV

*Nu veți învăța să comunicați citind această carte
Pentru că deja știți.
Nu ceea ce știți vă face să comunicați altfel decât doriți
Ci ceea ce nu știți:
Cine sunteți ...*

O seamă de autori care semnează lucrări de psihologie a comunicării propun o bună colecție de teme specifice, abordate cât mai încheșat și însoțite de prescripții tehnice a căror însușire ar îmbogăți aptitudinile aspirantului. Pe de altă parte, cititorul, aspirant al perfecționării în comunicare, își dorește să obțină de la o astfel de lucrare rețete prin care să gestioneze cât mai bine împrejurările propriiei vieți, dobândind „meșteșugul” comunicării.

Câtă întemeiere își află cele două obiective în teoriile psihologiei comunicării? Să ne referim, dintru bun început, la raportul dintre teorie și practică – loc comun nu doar în ce privește știința psihologiei – întrucât orice curs îți propune obiective și efecte practice. Întemeierea practică depinde, ca să ne referim la o speță, de distanța dintre *modul în care comunică* un profesor de psihologia comunicării și *ceea ce comunică despre modul în care comunică*. Caracterul aplicativ depinde, deci, de coerența modelului personal pe care vorbitorul îl relevă în chiar expunerea sa, de coerența dintre palierul verbal și mijloacele de expresie paraverbale, de întreaga sa personalitate. Mai limpede spus, devreme ce are menirea să transmită cunoaștere despre comunicare, trebuie supus unei interogații fundamentale: în ce măsură propria cunoaștere se regăsește în *praxisul* său comunicational.

Cursul universitar este un suport informativ în timp ce *cunoașterea sa*, sub forma apropierei domeniului psihologiei comunicării, presupune unul formativ. Exersată la cursuri sau la seminarii, atitudinea profesorului este formativă în primul rând grație relației profesor-studenți ca situație prototip de comunicare. Toată tematica lucrării de față se regăsește în contextul în care este ea însăși comunicată în întâlnirea profesor-studenți.

Atitudinea este unul dintre elementele de fundament ale relației și comunicării însă nu puține sunt situațiile în care tocmai acest factor

de substanță este exclus din ecuație. De pildă, tema oglindirii și determinării reciproce sub forma raportului dintre expectanțele studenților și influența acestora asupra atitudinii profesorului: din partea studenților, preocupare față de disciplină, interes față de personalitatea profesorului – ca să începem cu două atitudini dintre cele fericite – va antrena, reflectiv, strădania profesorului de a răspunde și corespunde misiunii sale; de cealaltă parte, în situația nefericită, studentul care nu se așteaptă de la curs la nici un câștig personal important, în afară de parcurgerea unui item din curricula universitară, va „propune” implicit profesorului a-i transmite numai informație și nu coordonate formative, iar cursul va pierde realmente, pentru auditori, orice valențe personale importante. Ambele situații sunt reale, încadrabile în marele abitus al relațiilor cotidiene desfășurate între „polarele” autenticității și inautenticității. Autentică este întâlnirea în care pot fi declinate reciproc atitudinile celor aflați față în față, inautentic este raportul în care se evită fundamentul atitudinal pentru a se ventila mesaje care să acopere defensiv realitatea.

Dificultatea de a declara atitudinal coordonatele întâlnirii are importante costuri narcisice. În exemplul de față, postura în care se află un student neîncrezător în curs și dificultatea sa de a-i declara profesorului neîncrederea; sau, de la „înălțimea” podiumului și implicat într-o magistrală expunere *ex cathedra*, dificultatea profesorului de a-și mărturisi tarele personale cu influență asupra modului în care prezintă cursul, incapacitatea de a susține practic, prin maniera în care comunică, prescripțiile de eficiență anunțate în discursul său.

Statusul și rolul studentului, precum și cel al profesorului limitează deseori întâlnirea autentică dintre cele două persoane. Fiecare face eforturi pentru a se încadra normelor care îl definesc în această întâlnire – universitară – chiar cu riscul de a rata însăși întâlnirea. Poate că, în aceste condiții prezumate, dar probabile, ar trebui mai bine conturat spațiul universitar ca loc în care calitatea și autenticitatea întâlnirilor, sub raportul comunicării, fac diferența dintre vocație și obligație, dintre cel care s-a încadrat în profesie și cel care a reușit în profesie.

Tentează în primul rând, ca orice ingredient narcisic cristalizat sub forma idealului social, ipostaza profesorului impecabil, dar și a studentului model; sperie realitatea (trăită cotidian) a profesorului care una declară (ca formă predilect cognitivă, verbală, de comunicare) și alta declamă (ca act de expresie paraverbală) sau a studentului care-și dorește să absolve cursul înainte de a-l începe.

În ordine atitudinală, am considerat că principalul beneficiu al psihologiei comunicării este amorsarea unor direcții de reflecție asupra propriei persoane și, în nici un caz, indicarea unor „tehnici” de comunicare în folosul exercitării puterii, dominației, a rafinării capacităților manipulative în relație cu celălalt. Credem că unica atitudine perenă care susține comunicarea este exprimarea de sine, indiferent de riscuri și beneficii. Autenticitatea nu poate fi condiționată de ideal, de norme și cu atât mai puțin de prescripții tehnice adunate din diferite lucrări.

Întâlnirea cu celălalt ne pune în varii situații, mereu întemeiate de contexte personale, sociale, culturale, cărora suntem nevoiți să le plătim tributul acceptându-ne imperfecțiunile. De aceea, nu excelența sau deficiența constituie chestiunea în discuție, ci capacitatea de a le declara și a le înțelege influența asupra noastră și a celuilalt.

Unul dintre mesajele psihologiei comunicării constă în sublinierea caracterului ireprezentabil cognitiv al întâlnirii cu celălalt, a faptului că nu putem controla modul în care comunicăm fără a plăti prețul inautenticității, al ratării comuniunii cu celălalt, moment de grație din care emerge suita valorilor perene care ne îmbogățeste viața.

Atât argumentul, cât și conținutul acestei cărți trimit spre sensibilitățile teoretico-clinice ale autorului – paradigma structurală, abordarea psihanalitică, cât și spre tarele sale personale. Obiectivitatea științifică devine, în această viziune, o himeră care ne conduce spre o formă de înstrăinare, de clivaj, față de propriile dorințe, chiar dacă acestea capătă o expresie sublimată într-un cadru epistemic. Depărtarea față de obiectul de studiu, în speță fenomenul comunicării, se face cu riscul excluderii din spațiul problematic a (re)surselor afective ale subiectului. Pentru că obiectul de studiu al psihologiei comunicării este și subiectul care studiază orice teorie și care, chiar dacă este metodologic impecabilă, este și o expresie subiectivă, un gen implicit de autoteorie. O dovadă (în plus) este și derularea textului de față în care „grila” psihanalitică, marca subiectivă a autorului, este masiv reprezentată. Dacă problema oricărui profesionist într-ale psihologiei constă în a restitui caracterul original al teoriei, ca manieră, cu bune fundamente personale, de a privi lumea, formarea în psihanaliză oferă ocazia de reflecție asupra statutului conceptelor, a prelucrării acestora în virtutea unei întemeieri profunde, personale, fără de care psihologia ar căpăta un caracter de salon, eludând în primul rând problematica personală a celui care cunoaște și influențele personalității profunde asupra ordinii cognitive.

Psihologia comunicării trimite spre varii aspecte ale personalității și, de aceea, lucrarea abundă în excursuri în varii zone ale fenomenului psihic, în speranța conturării unui fond apercceptiv rezonabil necesar precizării vastului obiect de studiu al acestui text.

Ne-am propus ca mesajul de fond să conțină referiri la efectele practice și personale pe care trăirea ideilor din lucrare și nu lecturarea lor le-ar putea avea. În această ordine, validitatea ideilor din lucrare poate fi examinată adecvat numai în condițiile unui laborator de comunicare, precum situațiile de comunicare autentică sau, în particular, cadrul psihoterapeutic. De aceea, determinanții comunicării sunt în special legați de personalitatea profundă, de spațiul în care controlul conștient nu este posibil decât punctual și în condiții speciale.

Am preferat să structurăm lucrarea sub forma unei suite de abordări¹, fără nici o pretenție de completitudine, cu reveniri frecvente asupra temelor majore, în scopul – unic – de a stârni apetențe auto-reflexive asupra fenomenului comunicării. Revenirile sunt o formă de conjuncție a diferitelor perspective asupra comunicării care conferă statut fundamental anumitor spații circumscrise domeniului: problematica narcisică (proiect și resurse identifiare), determinanții psihogenetici etc.

Poate că orice paradigmă a comunicării este o manieră de justificare, reflectare și reprezentare a modului în care comunicăm cu noi înșine, a nevoilor, dorințelor, exprimate sau reprimite, care condensează și guvernează sensul personal. De aceea, a comunica este sinonim cu a ființa, iar a comunica despre comunicare înseamnă a vorbi despre ființă, despre infinitele ipostaze ale existenței – personale – și despre șansa de a împărtăși concluziile.

Vă propun, prin urmare, propria experiență în domeniu, reprezentativă pentru destinul personal în speranța de a afla, măcar punctual, momente de regăsire reciprocă onestă, autentică, evenimente, din păcate, destul rare, memorabile tocmai prin faptul că ne restituie excelența destinală și ne permit accesul spre sens, speranță și întemeiere în/de sine.

Autorul

---

¹ Urmând, într-o anumită măsură, propunerea de teme din lucrarea lui Alex Mucchielli, *Arta de a comunica*, pe care am considerat-o convenabilă propriei abordări.